

Οι Ζαπατίστας* και η πρότασή τους για τις Προεδρικές εκλογές 2018

Του Λεωνίδα Οικονομάκη

Η είδηση έσκασε σα βόμβα.

«Οι Ζαπατίστας κατεβαίνουν στις εκλογές» έγραψαν κάποιοι. «Πάει...τους χάσαμε κι αυτούς» αναφώνησαν άλλοι απογοητευμένοι. Ο ηγέτης της MORENA, του αριστερού κόμματος της Μεξικανικής αντιπολίτευσης, Andrés Manuel López Obrador (AMLO) τους κατηγόρησε την άλλη μέρα κιόλας ότι είναι «το αυγό του φιδιού» και ότι «παίζουν το παιχνίδι του PRI» του κυβερνώντος κόμματος, στοχεύοντας να διασπάσουν τις ψήφους της Αριστεράς στο Μεξικό. Τόσο παγκοσμίως όσο και στην Ελλάδα, «Ζαπατολόγοι» και Λατινοαμερικανιστές, ακτιβιστές και ακαδημαϊκοί απόρησαν κι αιφνιδιάστηκαν.

«Αλλά άτομα που περνιούνται για καλλιεργημένα και σκεπτόμενα, που υποτίθεται ότι ξέρουν να διαβάζουν και να γράφουν, και έχουν μια κάποια ελάχιστη πληροφόρηση, δίνουν μαθήματα σε ανώτατα εκπαιδευτικά κέντρα, είναι επίτιμοι, εισπράττουν τακτικά τις υποτροφίες και τους μισθούς τους, ταξιδεύουν πουλώντας «γνώση», δεν διαβάζουν αυτό που το κείμενο «Ας σείεται στα κέντρα της η γη» λέει ξεκάθαρα, και λένε και γράφουν κάθε είδους κοτσάνες είναι -πώς να το πω κόσμια;- ωραία, είναι ξεδιάντροποι και τσαρλατάνοι.»[1]

Αυτή ακριβώς ήταν η αντίδραση των Εξεγερμένων Υποδιοικητών Galeano (πρώην Marcos) και Moises. Και έχουν δίκιο.

«Ας σείεται στα κέντρα της η γη....»[2]

...κάπως έτσι τιτλοφορούνταν η ανακοίνωση της 14ης Οκτωβρίου 2016 με την οποία ο EZLN και το Εθνικό Ιθαγενικό Κογκρέσο (CNI) ανακοίνωναν την πρόταση της υποψηφιότητας μιας γυναίκας ιθαγενούς για τις Προεδρικές εκλογές του 2018. Η ανακοίνωση συνοδεύονταν από μια μακρά λίστα παραβιάσεων των εδαφικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων των ιθαγενικών πληθυσμών σε όλη την επικράτεια του Μεξικού, που με λίγα λόγια έχει να κάνει με αυτό που ο David Harvey αποκαλεί «συσσώρευση μέσω αποστέρησης»: νέο-εξορυκτικά πρότζεκτ (βλέπε μέθοδο Fracking) που καταστρέφουν για πάντα ιθαγενικές περιοχές, που αποδιώχνουν ιθαγενείς πληθυσμούς από τις περιοχές τους για να καλλιεργηθεί σόγια, να εγκατασταθούν αιολικά πάρκα, να φτιαχτούν αεροδρόμια και φράγματα, να δημιουργηθούν ξενοδοχειακές υπερ-εγκαταστάσεις και «οικοτουριστικές» επιχειρήσεις και πάει λέγοντας.

Και συνεχίζει η ανακοίνωση:

«Υπό αυτές τις συνθήκες, δηλώνουμε ότι βρισκόμαστε σε διαρκή συνέλευση και θα θέσουμε τα ζητήματα σε διαβούλευση σε καθεμιά από τις γεωγραφικές περιοχές, τα εδάφη και τις γωνιές μας τη συμφωνία αυτού του Πέμπτου Εθνικού Ιθαγενικού Κογκρέσου για να ορίσουμε ένα ιθαγενικό Κογκρέσο διακυβέρνησης του οποίου ο λόγος θα υλοποιηθεί από μια γυναίκα ιθαγενή, εκπρόσωπο του Εθνικού Ιθαγενικού Κογκρέσου (CNI) ως ανεξάρτητη υποψήφια που θα διαγωνιστεί στο όνομα του Εθνικού Ιθαγενικού Κογκρέσου και του Εθνικοαπελευθερωτικού Ζαπατιστικού Στρατού στην εκλογική διαδικασία του έτους 2018 για την προεδρία της χώρας. Διευκρινίζουμε ότι ο αγώνας μας δεν είναι για την εξουσία,

δεν την αναζητούμε· καλούμε τους ιθαγενικούς πληθυσμούς και την κοινωνία των πολιτών να οργανωθούμε για να σταματήσουμε την καταστροφή, να ενδυναμωθούμε στις αντιστάσεις και τις εξεγέρσεις μας, δηλαδή στην υπεράσπιση της ζωής σε κάθε άτομο, σε κάθε οικογένεια, συλλογικότητα, κοινότητα ή γειτονιά.»

Όχι, δεν κατεβαίνουν οι Ζαπατίστας στις εκλογές.

Ήταν τόση η σύγχυση που ακολούθησε την ανακοίνωση του CNI και του EZLN, τόσο στο Μεξικό όσο και διεθνώς, που οι δυο Υποδιοικητές αναγκάστηκαν να βγάλουν άλλη μια μακροσκελέστατη ανακοίνωση στις 17 Νοέμβρη του 2016[3]

«Όχι, ούτε ο EZLN ως οργάνωση, ούτε καμιά και κανείς από τα μέλη του πρόκειται να συμμετάσχει σε κάποια «θέση για λαϊκή εκλογή» στην εκλογική διαδικασία του 2018.

Όχι, ο EZLN δεν θα μετατραπεί σε πολιτικό κόμμα.

Όχι, ο EZLN δεν θα παρουσιάσει κάποια ιθαγενή ζαπατίστα γυναίκα ως υποψήφια για την προεδρία της Δημοκρατίας το έτος 2018.

Όχι, ο EZLN δεν έχει «γυρίσει τούμπα» όσες μοίρες να 'ναι, ούτε θα συνεχίσει τον αγώνα του από την εκλογική οδό. Επομένως ο EZLN δεν θα χρίσει μια ιθαγενή γυναίκα Ζαπατίστα για την προεδρία της Δημοκρατίας; Δεν θα συμμετέχει άμεσα στις εκλογές του 2018; Όχι.

[...]

Γιατί;

Γιατί ο EZLN δεν αγωνίζεται για να καταλάβει την Εξουσία.»

Τότε τι σημαίνει αυτή η ανακοίνωση; - Θα αναρωτηθείτε.

Κατά την προσωπική μου άποψη, οι πολιτικές στρατηγικές των κοινωνικών κινημάτων σχηματίζονται μέσα από πολύπλοκες και πολύχρονες εσωτερικές διαδικασίες, και δεν είναι σπασμωδικές, ενστικτώδεις σχεδόν, αντιδράσεις στο «άνοιγμα» ή «κλείσιμο» πιθανών πολιτικών ευκαιριών[4]. Είναι στρατηγικές μακροχρόνιες με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Φυσικά, τα κινήματα μπορεί ανα περιόδους να εκμεταλλευτούν το «άνοιγμα» των πολιτικών ευκαιριών, αλλά περισσότερο σαν τακτική, και όχι σαν στρατηγική κίνηση. Ας ρίξουμε όμως μια ματιά στην ιστορία.

Η περίπτωση του Don Amado Avendaño

Παρόλο που οι Ζαπατίστας ιδεολογικά δεν ήταν ποτέ υπέρ των εκλογικών διαδικασιών («είτε ψηφίζετε είτε όχι, οργανωθείτε,» λέει ο Υποδιοικητής Moises), δεν είναι η πρώτη φορά που αποφασίζουν να υποστηρίξουν κάποια υποψηφιότητα σε εκλογική αναμέτρηση. Το 1994, στις τοπικές εκλογές της Chiapas, οι Ζαπατίστας είχαν προτείνει στον δικηγόρο και τοπικό δημοσιογράφο Amado Avendaño Figueroa να βάλει υποψηφιότητα για Κυβερνήτης, υπό τη σημαία του κόμματος PRD[5] Μετά από μια αποτυχημένη απόπειρα δολοφονίας του Don Amado (που τελικά στοίχισε τη ζωή 3 συντρόφων του), και κάτω από σοβαρές κατηγορίες για διεφθαρμένη διεξαγωγή εκλογών, τελικά έχασε τις εκλογές. Οι Ζαπατίστας τον ανακήρυξαν «Κυβερνήτη εν αντιστάσει» και έτσι παρέμεινε γνωστός. Παρολαυτά, ακόμα και τότε η υποψηφιότητα του Don Amado δεν είχε σαν αυτοσκοπό την κατάκτηση της εξουσίας. Ο ίδιος διηγήθηκε μερικά χρόνια αργότερα:

«[Οι Ζαπατίστας] δεν ήθελαν να είμαι ένας κοινός Κυβερνήτης, αλλά ένας Κυβερνήτης μεταβατικός, μόνο μέχρι να γίνει η μετάβαση... Που σημαίνει: θα συμμετάσχεις στις εκλογές και θα θριαμβεύσεις, θα ζητήσεις Συντακτική Συνέλευση, θα παρουσιάσεις ένα Συντακτικό πρόγραμμα, το οποίο θα γίνει αποδεκτό, θα δεχτεί μετατροπές, οτιδήποτε... και όταν τελειώσει αυτό, θα ζητήσεις νέες εκλογές. Θα παραδώσεις τη σκυτάλη στο νικητή και

θα πας σπίτι σου. Τέλεια, είπα! Έτσι ναι, βεβαίως και να συμμετάσχω!»
Βλέπουμε λοιπόν ότι και στο παρελθόν οι Ζαπατίστας είχαν παίξει το εκλογικό χαρτί, σε τοπικό επίπεδο βέβαια[6], όχι όμως με σκοπό να καταλάβουν την εξουσία.

Τι γνωρίζουμε και τι όχι

Μέχρι τώρα, από τις ανακοινώσεις των δύο Υποδιοικήτων και του CNI γνωρίζουμε τα εξής:

α) Η πρόταση έγινε από τον EZLN προς το Εθνικό Ιθαγενικό Κογκρέσο τον Οκτώβρη του 2016, γεννήθηκε όμως πολύ νωρίτερα, ήδη από το 2014.

β) Παρόλο που πολλοί κατηγορήσαν τον Υποδιοικήτη Galeano ότι μανιπουλάρει τον EZLN και το CNI, φαίνεται ότι η ιδέα ανήκει στον Υποδιοικήτη Moises.

γ) Η πρόταση δεν έχει γίνει αποδεκτή ακόμα. Απομένει να μάθουμε τα αποτελέσματα της διαβούλευσης των ιθαγενικών κοινοτήτων που αναμένεται να ανακοινωθούν στο τέλος του έτους, στο CIDECI στο San Cristóbal αλλά και στο Caracol του Oventic.

δ) Ακόμα κι αν η πρόταση γίνει αποδεκτή από το CNI, θα πρέπει το CNI να αποκτήσει νομική οντότητα, να ακοίξει τραπεζικό λογαριασμό, και να συγκεντρώσει περίπου 800.000 υπογραφές από 17 διαφορετικά ομόσπονδα κρατίδια της επικράτειας της χώρας.

Ας δούμε όμως και τι λένε οι ίδιοι οι Ζαπατίστας σχετικά:

«Αργότερα ειπώθηκαν και ερμηνεύτηκαν τα αρνητικά σημεία της πρότασης. Για παράδειγμα:

- θα μας ασκήσουν κριτική ως Ζαπατίστας που είμαστε, γιατί έχουμε πει ότι δεν αγωνιζόμαστε για την εξουσία, αλλά θέλουμε να έχουμε την εξουσία τώρα.
- θα μας ασκήσουν κριτική γιατί προδίδουμε τα λεγόμενά μας, πως δε θέλουμε αξιώματα.
- θα μας ασκήσουν κριτική, καθώς μιλάμε άσχημα για τα πολιτικά κόμματα, αλλά θα κάνουμε τα ίδια που κριτικάρουμε.
- θα μας κατηγορήσουν ότι υποστηρίζουμε το PRI γιατί θα πάρουμε ψήφους από την αριστερά κι έτσι θα κερδίσει η δεξιά.
- θα μας ασκήσουν κριτική ότι οι ιθαγενείς γυναίκες δεν έχουν μόρφωση και δεν ξέρουν να μιλούν ισπανικά.
- θα μας απαξιώσουν ως ιθαγενείς, ότι δε διαθέτουμε καλή σκέψη για να κυβερνήσουμε.
- θα μας κοροϊδέψουν πολύ και θα μας κακολογήσουν ως ιθαγενείς που είμαστε.»

Υπήρξε όμως και η άλλη άποψη:

«Έπειτα ειπώθηκαν τα πλεονεκτήματα της πρότασης. Για παράδειγμα:

- είναι χρήσιμη γιατί η μεξικανική κοινωνία θα γυρίσει και θ' ακούσει τους ιθαγενείς λαούς του Μεξικού, που πλέον ούτε καν τους αναφέρουν.
- είναι χρήσιμη γιατί θα μπορούν να ακουστούν και να συνομιλήσουν με τους ιθαγενείς του Μεξικού που δεν είναι οργανωμένοι και τους καταστρέφουν οι βρωμοκαπιταλιστές.
- είναι χρήσιμη για να ξαναποκτήσουν οι ιθαγενείς υπερηφάνεια και τιμή που είναι ιθαγενείς, για το χρώμα τους, τη γλώσσα, τον πολιτισμό, την τέχνη και την ιστορία τους.
- είναι χρήσιμη για να ξεσηκωθούν οι ιθαγενείς γυναίκες με τη δική τους φωνή και να οργανωθούν, έτσι όπως ξεσηκώθηκαν και οργανώθηκαν οι γυναίκες Ζαπατίστας.
- είναι χρήσιμη για να εξηγήσει στα παραγκωνισμένα κοινωνικά στρώματα όλη την καταστροφή και την κακοδαιμονία που διαπράττουν οι βρωμοκαπιταλιστές.
- είναι χρήσιμη στο Εθνικό Ιθαγενικό Κογκρέσο για να αναγνωρίσει ποιος είναι ο τρόπος του ως CNI και να μπουν στο CNI κι άλλες ιθαγενικές κοινότητες, εθνότητες, φυλές και γειτονιές, να γνωριστούν μεταξύ τους ως ιθαγενείς και να δουν τις οδύνες και τις δυνάμεις

τους.

– είναι χρήσιμη για εμάς τους Ζαπατίστας, γιατί έτσι μπορούμε να στηρίξουμε τους ιθαγενείς αδερφούς και αδερφές μας σε άλλα μέρη, για να συνεχίσουν τον αγώνα τους και να μπορούν να ζουν με ελευθερία και αξιοπρέπεια.

– είναι χρήσιμη για τις ιθαγενικές κοινότητες γιατί έτσι περισσότερος κόσμος αναγνωρίζει πώς είναι η ιστορία του αγώνα μας και πώς έχουμε οργανωθεί, και να εμπνευστούν.

– είναι χρήσιμη για τις ζαπατιστικές κοινότητες γιατί έτσι μαθαίνουμε να οργανωνόμαστε πλέον όχι μόνο για να βοηθηθούμε αναμεταξύ μας, αλλά επίσης για να οργανωθούμε ώστε να στηρίξουμε και άλλους που αγωνίζονται, όπως κάναμε με τους δημοκρατικούς δασκάλους.»

Τι δεν γνωρίζουμε:

α) Αν η πρόταση γίνει τελικά αποδεκτή, και αν γίνει, αν θα καταφέρει το CNI να μαζέψει τις 800.000 υπογραφές που χρειάζεται.

β) Ποιά θα είναι η υποψήφια Πρόεδρος. Γνωρίζουμε ότι σίγουρα δεν θα είναι Ζαπατίστα, αλλά θα ανήκει σε κάποια άλλη από τις ιθαγενικές εθνοτικές ομάδες του CNI .

γ) Πώς θα αντιδράσει η Μεξικανική κοινωνία σε αυτή την πρόταση. Θα την αγκαλιάσει; Ή θα την αγνοήσει;

Αντί επιλόγου

Τα τελευταία έξι χρόνια είχα την τύχη να ταξιδέψω αρκετές φορές στο Μεξικό και στην Chiapas. Τόσο στην Πόλη του Μεξικού όσο και σε άλλες πόλεις, μιλώντας με παιδιά μικρότερης ηλικίας, παιδιά που δεν θυμούνται την εξέγερση του Γενάρη του 1994, μου έκανε τρομερή εντύπωση το γεγονός ότι πολλά από αυτά δεν γνώριζαν τους Ζαπατίστας - δεν τους είχαν καν ακουστά. Εμένα μου έκανε εντύπωση, είναι όμως λογικό: Από το 2006 και την Άλλη Καμπάνια, οι Ζαπατίστας έχουν κλειστεί στις κοινότητές τους, χτίζοντας σταθερά την Ζαπατίστικη αυτονομία. Το γεγονός όμως αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να αποτραβηχτούν από την «πρώτη γραμμή» της πολιτικής στο Μεξικό και - σιγά σιγά - να ξεχαστούν. Τα μίντια πια δεν τους «έπαιζαν», ο Marcos πια «δεν πουλούσε», και παρόλο που όλο αυτό έγινε ηθελημένα και με πολύ συγκεκριμένο και σημαντικό σκοπό, το να επικεντρωθούν δηλαδή στο χτίσιμο των Ζαπατίστικων αυτόνομων δομών, είχε σαν αποτέλεσμα και την απομάκρυνσή τους από την κεντρική πολιτική σκηνή. Πλέον, εδώ και μερικά χρόνια, φαίνεται να έχουν αποφασίσει να επανέλθουν στο προσκήνιο.

Ίσως κάπου εκεί να κρύβεται και «το μυστικό» πίσω από τις τελευταίες κινήσεις τους.

* Στο Μεξικό και γενικότερα στη Λατινική Αμερική το Z προφέρεται Σ. Στα Ισπανικά (τα Καστιγιάνικα) προφέρεται Θ. Το κίνημα που μάθαμε να αποκαλούμε Ζαπατίστας λοιπόν, στην πραγματικότητα προφέρεται Σαπατίστας.

[1] Για την ελληνική μετάφραση δείτε εδώ.

[2] Στίχος από τον Εθνικό ύμνο του Μεξικού.

[3] Συμβολική ημερομηνία για το Ζαπατισμό: είναι η επέτειος της εγκατάστασης του

πρώτου στρατοπέδου εκπαίδευσης του EZLN στα βουνά της Chiapas (17 Νοέμβρη 1983).

[4] Σύμφωνα με πρόσφατη αναθεώρηση του Εκλογικού Νόμου, το 2018 είναι η πρώτη φορά που μπορεί να συμμετάσχει κάποιος/α στις Προεδρικές εκλογές σαν ανεξάρτητος/η υποψήφιος/α.

[5] Δεν υπήρχε τότε η δυνατότητα της συμμετοχής στις εκλογές με ανεξάρτητη υποψηφιότητα.

[6] Για να αντιληφθούμε τα μεγέθη: η Chiapas έχει έκταση ίση με αυτή της Ιρλανδίας και 5 εκατομμύρια πληθυσμό.

Ο Λεωνίδας Οικονομάκης είναι ράπερ των Social Waste, διδάκτωρ Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου της Φλωρεντίας (EUI), ερευνητής του Κέντρου Μελέτης των Κοινωνικών Κινήματων (COSMOS) της Scuola Normale Superiore di Pisa, και μέλος της συντακτικής ομάδας του ROAR Magazine. Είναι επίσης περήφανος μαθητής του Αυτόνομου Αντάρτικου Ζαπατίστικου Κέντρου Ισπανικών και Γλωσσών Μάγιας (Centro de Español y Lenguas Mayas Rebelde Autónomo Zapatista — CELMRAZ.)